ČESKOSLOVENSKÁ POZEMKOVÁ REFORMA

V ČÍSLICÍCH A DIAGRAMECH

Sestavil a vydal

STÁTNÍ POZEMKOVÝ ÚŘAD

V PRAZE.

1 9 2 5

TISKEM ROLNICKÉ TISKÁRNY V PRAZE — NÁKLADEM VLASTNÍM.

II 24357

ČESKOSLOVENSKÁ POZEMKOVÁ REFORMA

V ČÍSLICÍCH A DIAGRAMECH

Sestavil a vydal

STÁTNÍ POZEMKOVÝ ÚŘAD

V PRAZE

—

1 9 2 5

TISKEM ROLNICKÉ TISKÁRNY V PRAZE. — NÁKLADEM VLASTNÍM.

I. Rozloha půdy zabrané.

Aby bylo možno posouditi rozsah půdy zabrané, budiž předem uvedeno několik čísel o rozloze veškeré zemědělské a nezemědělské půdy v republice a jednotlivých zemích.

V diagr. č. 1, znázorňujícím republiku Československou, přeměněny jsou plochy jednotlivých zemí na čtverce stejné velikosti jako každá z příslušných zemí. Každý čtverec jest rozdělen ve dva obdélníky, z nichž spodní odpovídá výměře veškeré půdy zemědělské a horní rozloze půdy nezemědělské dotyčné země. Výměry jsou vepsány do jednotlivých obrazců a pod každým čtvercem uvedena jest celková výměra dotyčné země.

V obrazci č. 2 jest graficky i číselně jediným obrazem znázorněna výměra veškeré zemědělské i nezemědělské půdy v celé republice. Plocha celého území státního jest proměněna ve stejně veliký obdélník, dělený na dvě části, z nichž spodní odpovídá rozloze veškeré půdy zemědělské, horní pak výměře veškeré půdy nezemědělské ve státě. Data číselná jsou opětně vepsána přímo do diagramu.

Obr. 3 znázorňuje, mnoho-li z veškeré půdy zemědělské i nezemědělské v jednotlivých zemích připadá na půdu zabranou. Obrazce v diagr. č. 3 shodují se s obrazci tabulky č. 1. Jednotlivé obdélníky, znázorňující půdu zemědělskou a nezemědělskou, rozděleny jsou novou příčkou vždy ve dva obdélníky menší, z nichž jeden vyznačuje velikost zemědělské půdy zabrané a druhý rozlohu zemědělské půdy nezabrané, resp. velikost nezemědělské půdy zabrané a nezemědělské půdy nezabrané.

V obr. č. 4 vyznačena jsou analogicky táž data pro celou republiku.

Tab. 1.

Veškerá půda zemědělská i nezeměd. (zabraná i nezabraná) dle jednotlivých zemí.

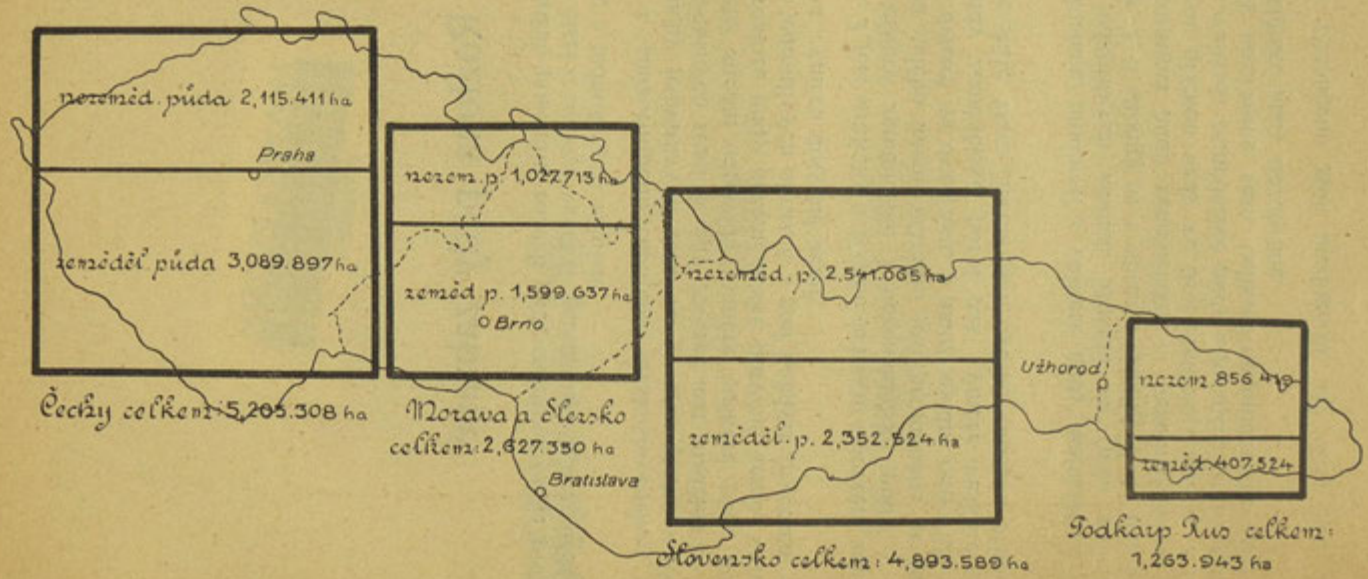

Tab. 2.

Veškerá půda zemědělská i nezeměd. (: zabraná i nezabraná :) v celé republice.

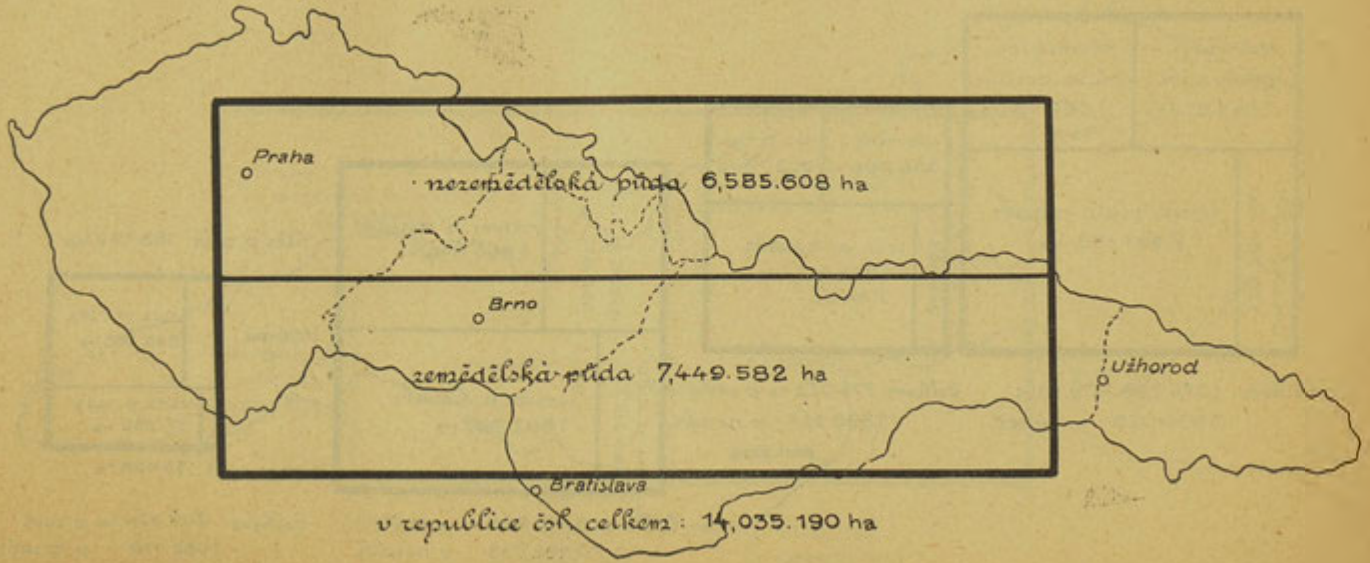

v republice čsk. celkem: 14,035.190 ha

Tab. 3.

Porovnání výměry půdy zabrané s nezabranou dle zemí.

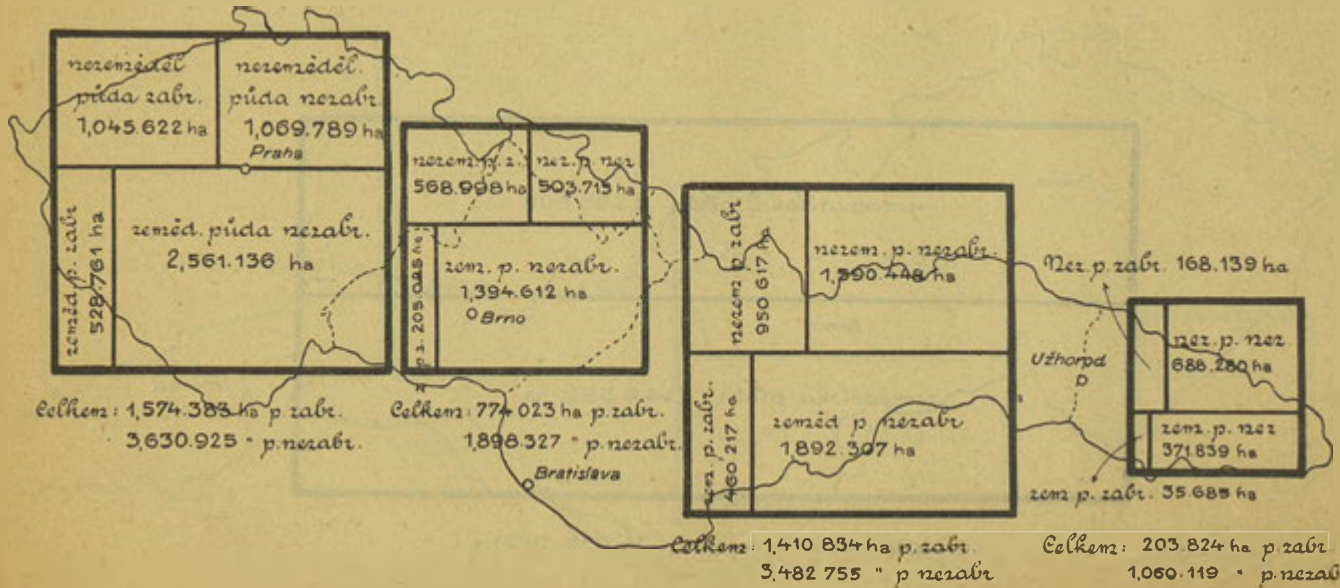

Tab. 4.

Porovnání výměry půdy zabrané s nezabranou v celé republice.

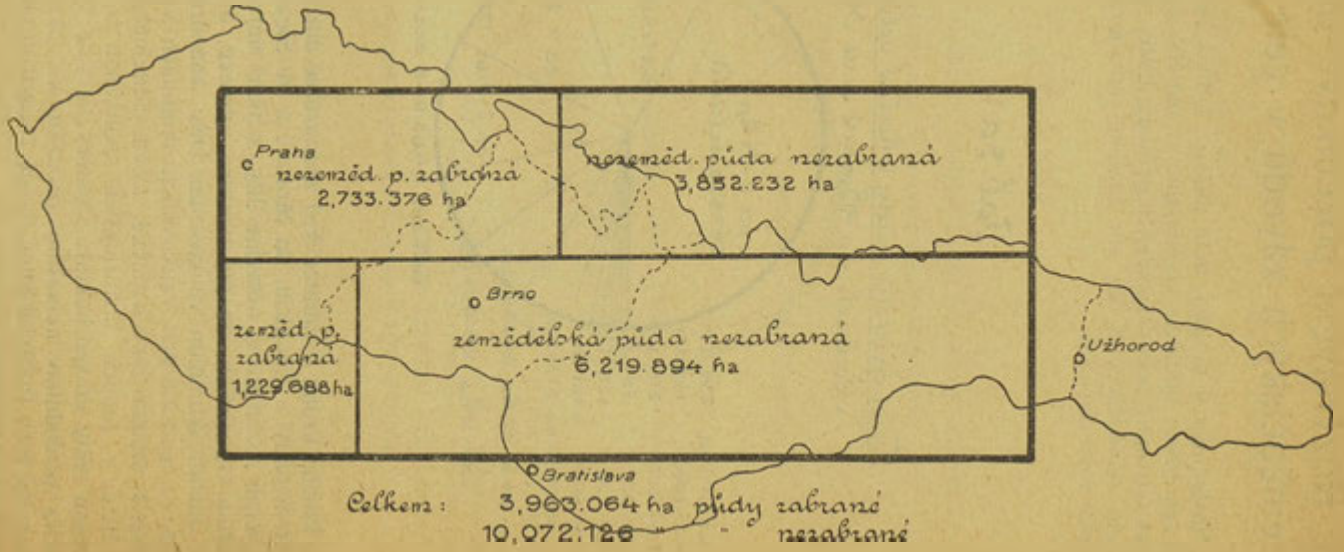

Celkem: 3,963.064 ha půdy zabrané
10,072.126 nezabrané

II. Rozvrstvení pozemkové držby, resp. zemědělských závodů v celé republice.

Následující 4 tabulky mají ukázati jednak nesmírné soustředění velikých ploch půdních ve vlastnictví malého počtu velkostatkářů, jednak ohromný počet trpasličích případů držby, resp. nejdrobnějších závodů zemědělských, jež ani zdaleka nezabezpečují obživu rodin na nich hospodařících.

Tab. 5a).

Počet držitelů půdy v každé velikostní skupině v Čechách, na Moravě a ve Slezsku.

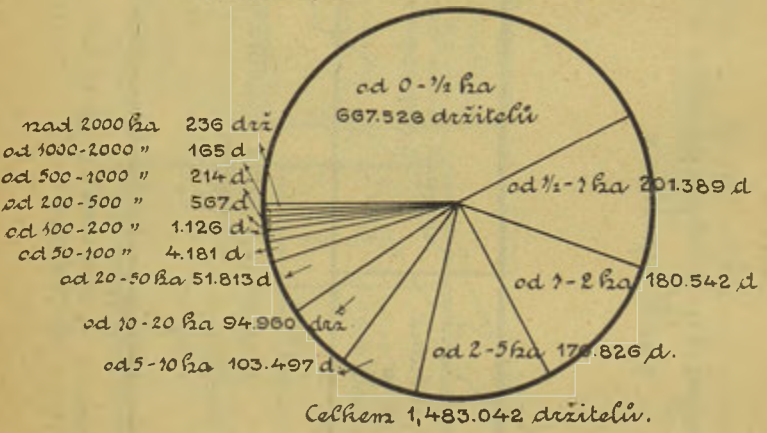

Plocha kruhu v tabulce 5 a) znázorňuje úhrnný počet veškerých držitelů půdy v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Řadou paprsků jest kruh rozdělen na nestejné díly, z nichž největší odpovídá počtu držitelů trpasličích, do půl hektaru výměry, díly ostatní postupně pak dalším skupinám velikostním. Díly, znázorňující počet případů držby v jednotlivých velikostních skupinách velkostatkových, vypadají v tabulce jako uzoučké, sotva viditelné proužky. Počet latifundistů v zemích historických, porovnán s počtem trpasličích držitelů půdy do půl hektaru výměry, jeví se v témž poměru, jako plocha posledního nejužšího proužku ku ploše největší výseče v tabulce 5 a). Počet držitelů každé velikostní skupiny jest v tabulce vepsán do příslušných ploch.

Plocha kruhu v tabulce 5 b) odpovídá celkové výměře zemí historických, čili rozloze půdy, patřící všem velikostním skupinám držby (jež uvedeny jsou v předchozí tabulce). Kruh rozdělen jest opětně na řadu výsečí, z nichž každá svou plochou odpovídá výměře půdy, patřící jednotlivým skupinám držby. Tabulka 5 b) doplňuje tudíž tabulku 5 a). Zatím co tabulka 5 a) podává názor, kolik jest držitelů půdy v každé velikostní skupině, znázorňuje tabulka 5 b), mnoho-li půdy těmto držitelům každé velikostní skupiny patří. Nej-

Tab. 5 b)

Výměra půdy patřící jednotl. velik. skupinám držby v Čechách, na Moravě a ve Slezsku.

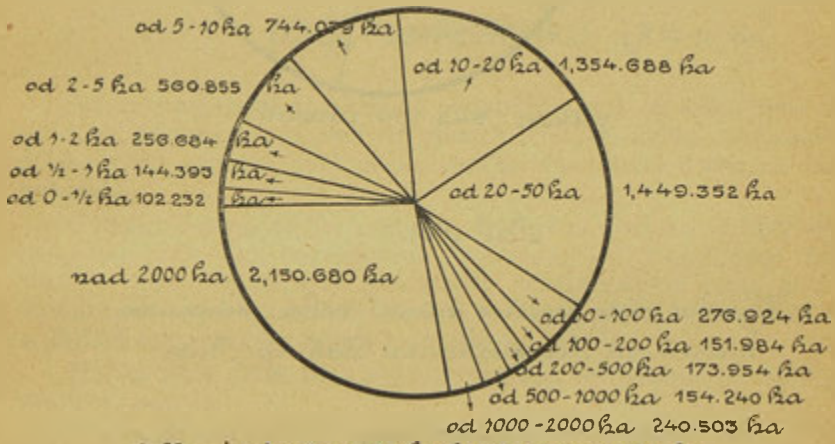

Celková výměra všech skupin 7,760.568 ha.

větší — a to velmi nápadně — jest v tabulce 5 b) dílec, znázorňující výměru držby velkostatkové, zatím co sousední proužek držby trpasličí, od nuly do půl hektaru, nebo držby domkářské, od ½ do 1 hektaru, resp. od 1 do 2 hektarů, jsou mizivě maličké. Příslušné výměry, vyjádřené číselně, vepsány jsou přímo do tabulky.

Na Slovensku a Podk. Rusi není obdobné statistiky, jež znázorněna jest v tabulkách 5 a), 5 b). Jistou náhradu poskytuje statistika zemědělských závodů v těchto zemích.

Kruh v tabulce 6 a) představuje úhrnný počet všech zemědělských závodů na Slovensku a Podk. Rusi. Jest rozdělen v řadu výsečí, jichž velikost odpovídá počtu zemědělských závodů v jednotlivých velikostních skupinách. Opětně — jako v tabulce 5 a) —

Tab. 6a).

Počet zeměd. závodů v každé velikost. skupině na Slovensku a v Podkarp. Rusi.

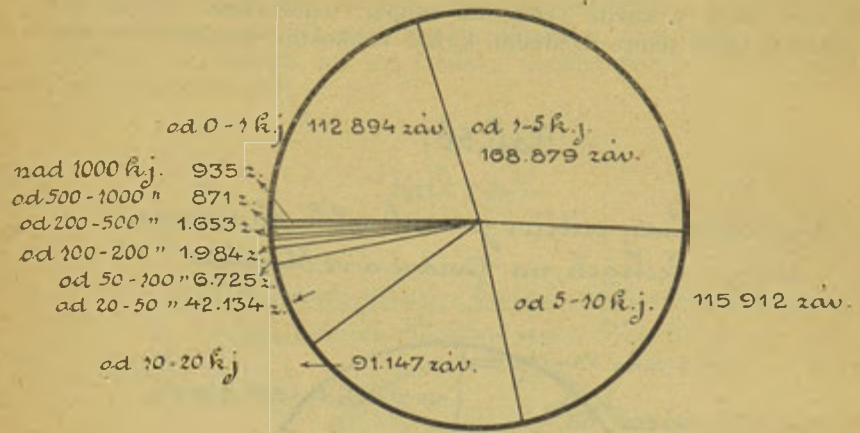

Celkem 543 134 závodů.

Tab. 6b).

Výměra půdy patřící jednotl. velik. skupinám závodů na Slovensku a v Podkarp. Rusi.

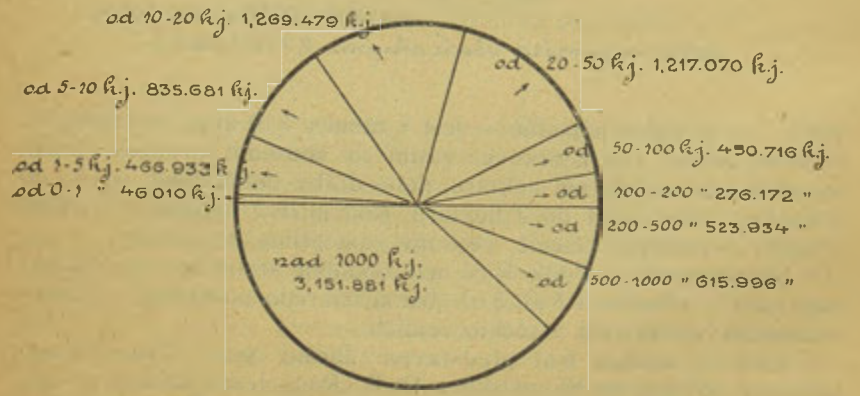

Celková výměra všech skupin 8,853.872 k.j.

jest nápadný rozdíl mezi výsečemi velikými, jež vesměs znázorňují počet závodů trpasličích a malých, a výsečemi, jež vypadají jako sotva viditelné proužky, znázorňujícími počet závodů velkostatkových. Ohromná početní převaha drobných závodů jest na první pohled patrná.

Diagram 6 b) doplňuje tabulku předchozí, znázorňuje, jaká výměra půdy tvoří každou velikostní skupinu zemědělských závodů na Slovensku a Podk. Rusi. Kdežto výměra, patřící ku 112.894 závodům trpasličím, znázorněna jest uzoučkým proužkem (46.010 kat. jiter), odpovídá výměře 935 závodů nad 1000 kat. jiter výseč nápadně veliká (3,151.881 kat. jiter).

Ohromné soustředění půdy v rukou malého počtu latifundistů na straně jedné a statisíce nesoběstačných existencí zemědělských na straně druhé jsou těmito diagramy srozumitelně znázorněny.

III Výsledky dosavadní reformy na zabrané půdě zemědělské.

Na zabrané půdě zemědělské provedena byla od roku 1919 až do doby přítomné řada akcí reformních, kterými veliká část zemědělské půdy zabrané byla převedena do vlastnictví drobných nabyvatelů.

Tabulky tohoto oddílu graficky znázorňují rozlohu zemědělské půdy zabrané před pozemkovou reformou, její zmenšování následkem jednotlivých akcí reformních, nepřejímatelný podíl dosavadních vlastníků a konečně výměru, na které zbývá v roce příštím a dalších pozemkovou reformu dokončiti.

Hlavní akce, jimiž převáděna byla půda velkostatku na drobné přídělce, jsou:

a) Výkup dlouhodobých pachtů, prováděný v letech 1919—1922 soudy.

b) Příděl půdy stavební (akce »S«) a příděl půdy rozptýlené (akce »R«), prováděné S. P. Úřadem v letech 1921—1922.

c) Odprodeje půdy velkostatkem na drobné kupitele, dle § 7. zák. záb., se svolením S. P. Úřadu.

d) Převzetí a sestátnění oněch částí zemědělské půdy, jež souvisí hospodářsky s převzatými a sestátněnými lesy pohraničními (akce sestátňovací).

e) Normální akce přídělová, prováděná hlavně za součinnosti přídělových komisariátů.

Aby mohla býti znázorněna plocha, která v příštích letech stojí pozemkové reformě ještě k disposici, nutno mimo výsledky akcí právě uvedených odečísti od celkové plochy zemědělské půdy za-

brané ještě onu výměru, která dosavadním vlastníkům velkostatků musí býti ponechána ve smyslu jednak § 11 a § 3 a) zák. záb., jednak § 20. zák. příd.

Tab. 7.

Výsledky dosavadní reformy na zabrané půdě zemědělské v Čechách.

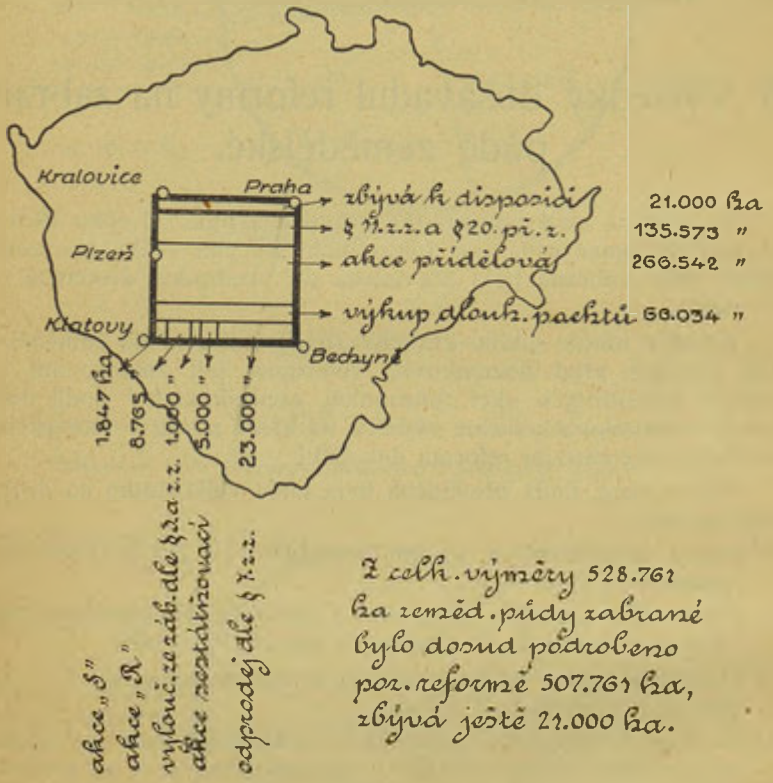

V tabulce č. 7 vyjádřena jest úhrnná výměra veškeré zemědělské půdy zabrané v Čechách čtvercem zakresleným do mapy Čech. Rozloha zemědělské půdy zabrané na počátku reformy rovnala se výměře čtverce, určeného městy Praha, Kralovice u Plzně, Klatovy, Bechyně. Od tohoto základního čtverce oddělo-

vány jsou postupně jednotlivé plochy, znázorňující výsledky uvedených akcí přídělových a nepřejímatelný podíl vlastníků. Poměrně úzký proužek, ohraničený silnou čarou, při horní straně čtverce, znázorňuje zbývající výměru zemědělské půdy zabrané v Čechách, na níž bude pozemková reforma dokončována v roce příštím.

Hodnoty číselné připsány jsou ku jednotlivým plochám.

Tab. 8.

Výsledky dosavadní reformy na zabr. půdě zeměd. na Moravě a ve Slezsku.

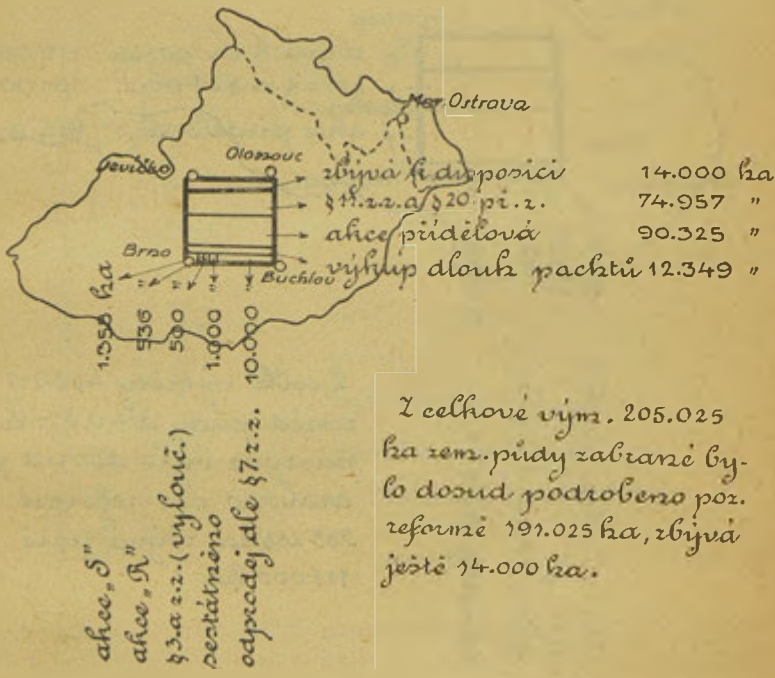

Z celkové vým. 205.025 ha zem. půdy zabrané bylo dosud podrobeno poz. reformě 191.025 ha, zbývá ještě 14.000 ha.

V tabulce č. 8 znázorněna jsou analogicky táž data, jako v tabulce č. 7, pro Moravu a Slezsko. Plocha zemědělské půdy zabrané na Moravě a ve Slezsku před započetím pozemkové reformy rovnala se výměře čtverce, ohraničeného městy Olomouc, Jevíčko, Brno, Buchlov.

V tabulce č. 9 zobrazen týž diagram pro Slovensko. Zabraná půda na Slovensku měřila v roce 1919 tolik, jako čtverec určený městy Nitra, Trenčanské Teplice, Korytnice, Krupina.

Tab. 9.

Výsledky dosavadní reformy na zabrané půdě zemědělské na Slovensku.

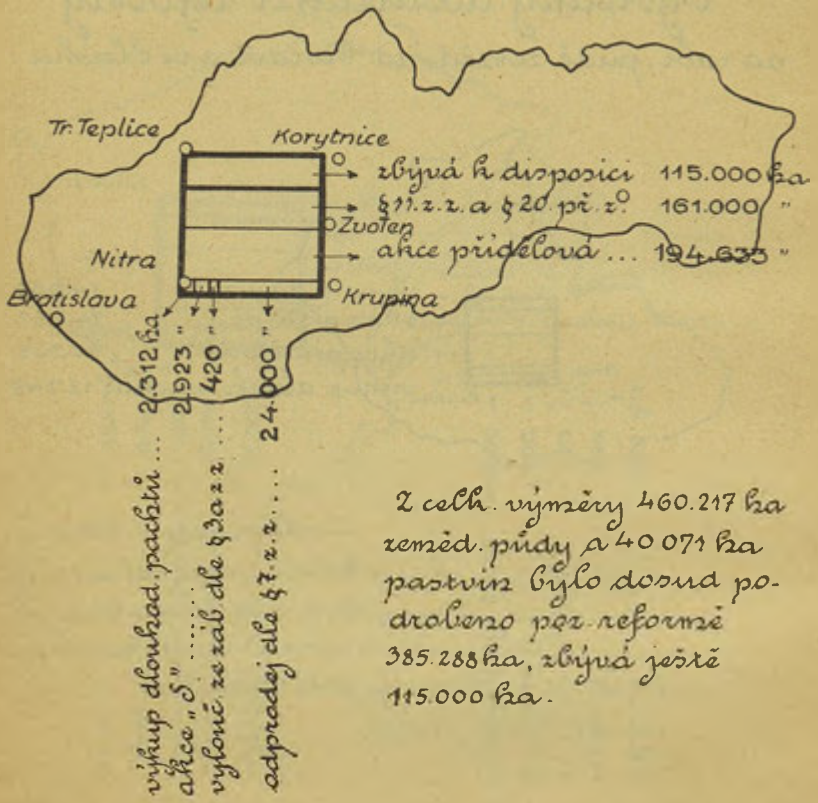

Tabulka č. 10 znázorňuje táž data pro Podk. Rus. Čtverec, znázorňující výměru zemědělské půdy zabrané na počátku reformy, dán jest přibližně místy: Rakov, Ukliva, Voloske a Mukačevo. Zde se letošním rokem pozemková reforma na zemědělské půdě zabrané zhruba ukončuje. Diagram nevykazuje proto žádného zbytku pro

léta příští, nutno však dále pracovati na přídělu pastvin, přeměně části lesů a pastvin na půdu zemědělskou a na přídělu zemědělské půdy od statků státních).

Tab. 10.

Výsledky dosavadní reformy na zabrané půdě zeměd. v Podkarpatské Rusi

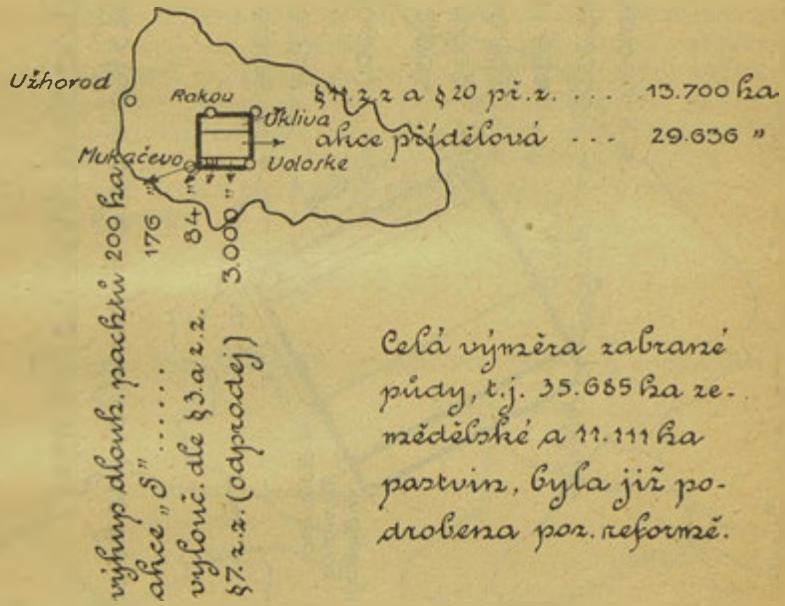

V tabulce č. 11 znázorněny jsou tytéž výsledky, které v předchozích 4 tabulkách zobrazeny byly pro jednotlivé země, sumárně pro celou republiku. Výměra veškeré zemědělské půdy zabrané, v celé republice, před započetím pozemkové reformy, rovnala se ploše čtverce, určeného městy Plzeň, Soběslav, Nový Bydžov, Ústí n./Lab.

Výměra tato zmenšila se všemi akcemi přídělovými o plochu obdélníka, určeného obcemi Plzeň, Zvíkov, Mladá Boleslav, Ústí n./Labem. Obdélník tento jest 113 km dlouhý a 66 km široký. Všem

Tab. 11.

Výsledky dosavadní reformy

na zabr. půdě zemědělské v celé republice (: do konce r. 1925 :).

akce „S"	6.304 ha
akce „R"	9.301 "
odprodej dle §7. z. z.	60.000 "
vylouč. ze záb. dle §3a z. z.	2.004 "
sestátněno	6.000 "
výkup dlouhodob. p.	80.895 "
akce přídělová	581.836 "
§11. z. z. a §20. př. z.	385.230 "
zbývá k disposici	150.000 "

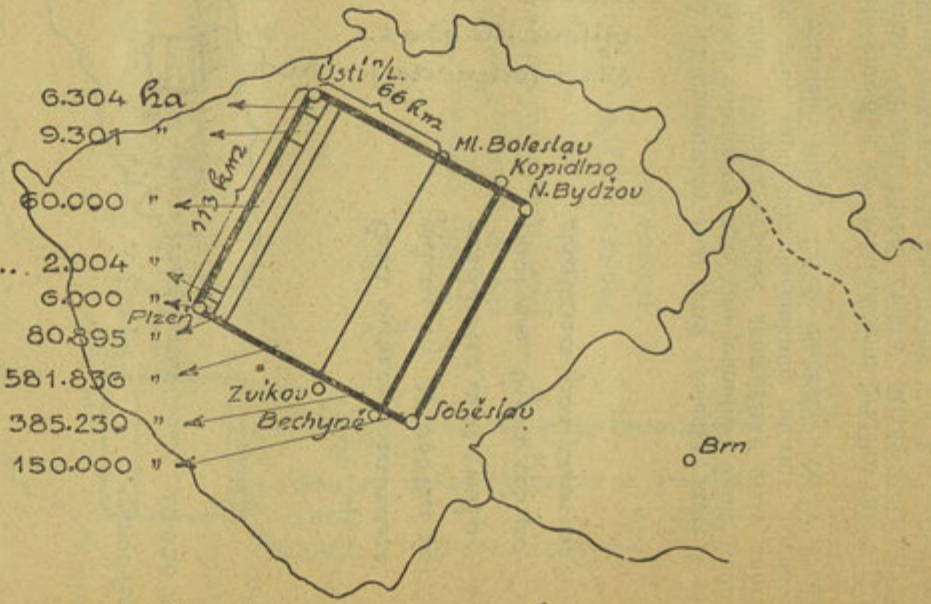

Výměra zeměd. půdy v republice čsl. ...	1,229.688 ha
část pastvin na Slov. a v Podk. Rusi ...	51.182 "
celkem :	1,280.870 "

zabraným velkostatkářům v republice musí býti dle zákona ponechána plocha rovnající se přibližně výměře obdélníka určeného místy: Ml. Boleslav, Zvíkov, Bechyně, Kopidlno, takže zbývá v celé republice ku provedení pozemkové reformy v příštích letech plocha určená přibližně městy: Soběslav, Nový Bydžov, Kopidlno a Bechyně.

Ačkoliv tabulka č. 11 znázorňuje výsledky pro celou republiku, byly tyto pro úsporu místa zakresleny pouze do mapy Čech.

V. Některé příklady, jak ztenčeno bylo dosavadní reformou zemědělské latifundium zabrané.

Abychom názorně ukázali, jak hluboko zasáhla dosavadní pozemková reforma do zemědělské državy velkostatků, uvedeme několik diagramů, z nichž bude patrno, že v jednotlivých okresích poklesla výměra, reformou dosud nedotčené zemědělské půdy zabrané, velmi pronikavě a že před několika lety největší latifundium zemědělské, patřící schwarzenbergské větvi hlubocké, jest z větší části převzato a rozděleno. Obdobných příkladů mohlo by býti uvedeno velmi mnoho.

Tab. 12 a).

Soud. okres Vodňany má 18.680 ha vešk. zem. půdy:

a) před poz. reformou: b) koncem r. 1925:

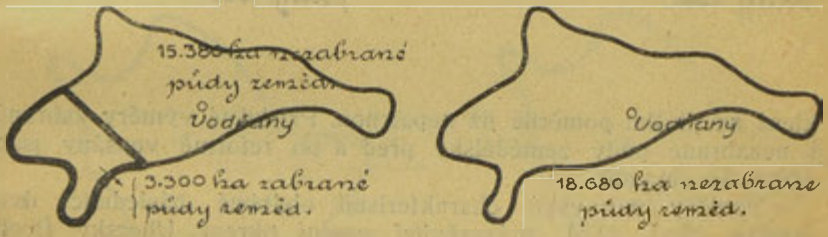

V tabulce 12 a) znázorněn jest dvakrát vedle sebe obvod soudního okresu Vodňany. Část v levém obrázku, ohraničená silnou čarou, představuje výměru zemědělské půdy zabrané před započetím pozemkové reformy; část druhá téhož obrázku plochu zemědělské půdy nezabrané v téže době. Pravý obrazec okresu vodňanského znázorňuje poměry nynější, po provedení pozemkové reformy:

část ohraničená silnou čarou, t. j. zemědělská půda zabraná, zmizela úplně. V okresu vodňanském není více zabraného majetku zemědělského.

Jako příklad okresů, v nichž nebyla pozemková reforma dosud provedena tak pronikavě jako na Vodňansku, znázorněn v tabulce 12 b) analogicky okres Chlumec nad Cidlinou. Kdežto v levém obrazci zaujímá část silně ohraničená (zeměd. půda zabraná před poz. ref.) značnou výměru celkové plochy okresu, v obrazci pravém

Tab. 12 b).

S. o. Chlumec n/Cid. má 16.948 ha veš. zem. půdy:

a) před poz. reformou:

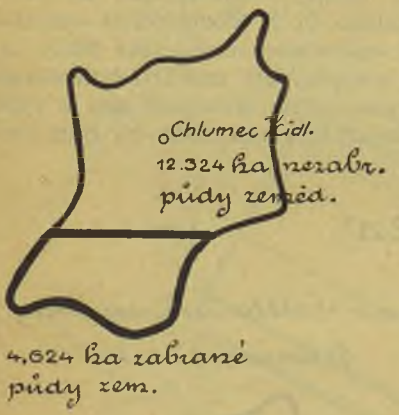

b) koncem r. 1925:

klesá na plošku poměrně již nepatrnou. Příslušné výměry zabrané i nezabrané půdy zemědělské před a po reformě vepsány jsou přímo do obrazců.

Poměry moravské charakterisují obdobně následující dvě tabulky 13 a), 13 b), znázorňující soudní okresy Uherský Brod a Hrotovice.

Obdobně jako poklesla výměra zemědělské půdy zabrané v jednotlivých okresích, tak zásahem pozemkové reformy ztenčeno bylo zemědělské latifundium všech zabraných velkostatkářů, zejména těch největších. Uveden budiž aspoň jeden příklad, znázorňující zásah pozemkové reformy na zemědělském majetku rodiny schwarzenbergské (hlubocké).

Tab. 13a).

S.o. Uh. Brod má 22.511 ha veřk. zem. půdy:

a) před poz. reformou:

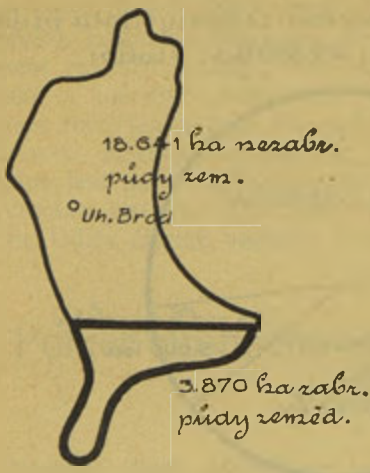

b) koncem r. 1925:

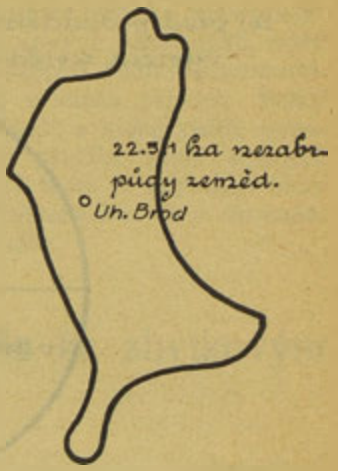

Tab. 13b).

S.o. Hrotovice má 17.862 ha veřk. zem. půdy:

a) před poz. reformou:

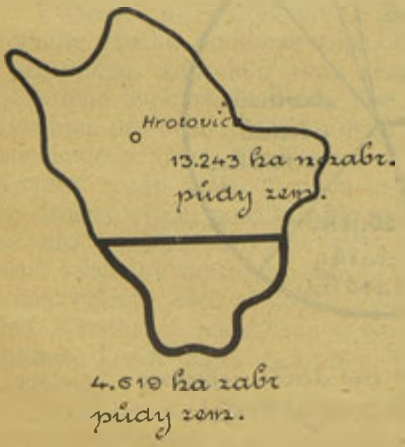

b) koncem r. 1925:

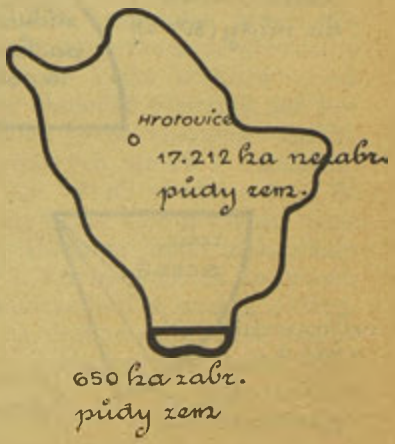

Tab. 14.

Latifundium Schwarzenbergské.
(půda zemědělská)

a) před prováděním pozemk. reformy (data přibl.);
výměra zeměd. půdy 49.859 ha, z toho:

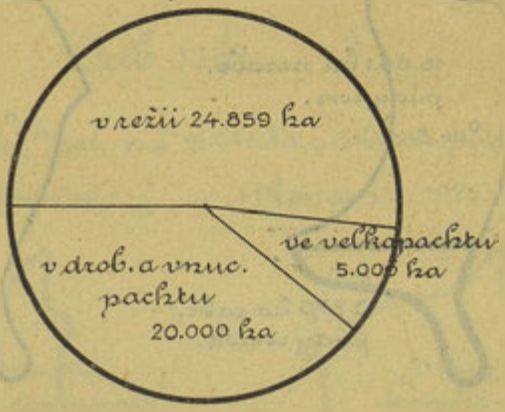

b) během provádění poz. ref. (stav ku konci 1925):

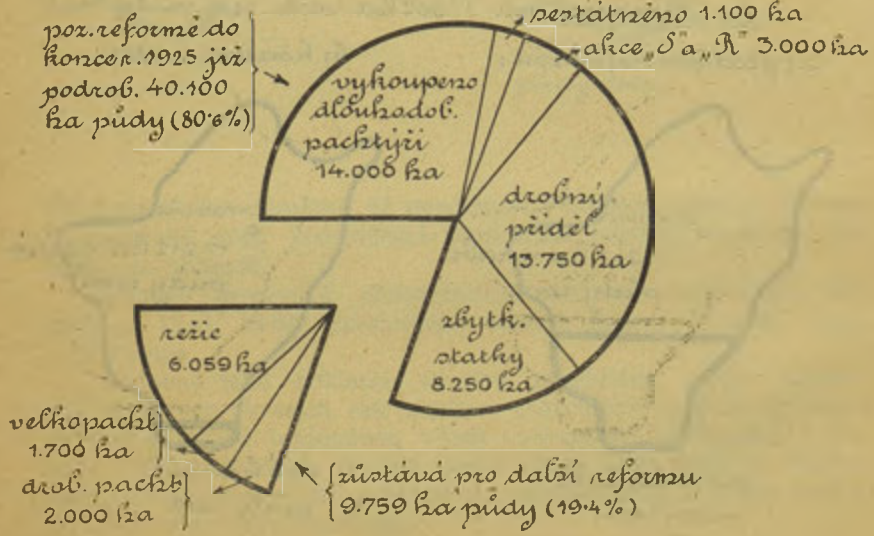

Celistvá kružnice diagramu č. 14 znázorňuje zemědělský majetek schwarzenbergský před pozemkovou reformou. Kružnice rozdělena jest v jednotlivé výseče, jichž plocha odpovídá výměře půdy spravované v režii, velkopachtu a malopachtu při zahájení pozemkové reformy.

Druhá kružnice, rozdělená ve dva oddělené segmenty, představuje poměry koncem roku 1925. Veliký segment odpovídá výměře, která dosavadní pozemkovou reformou byla ze schwarzenbergského latifundia převedena do rukou nových nabyvatelů, malý segment znázorňuje, kolik zbývá ve vlastnictví rodiny schvarzenbergské a má býti podrobeno reformě v letech příštích. Velký segment rozdělen jest na pět menších výsečí, z nichž každá odpovídá svou plochou jednotlivým druhům přídělu. Malý segment rozdělen jest na tři díly, znázorňující opět, kolik ze zbývající půdy spravováno jest velkostatkem v režii, velkopachtu či v drobném pachtu. Údaje číselné vepsány jsou v tabulce.

V. Poměr drobného přídělu ke zbytkovým statkům.

Hlavním cílem pozemkové reformy bylo vždy uspokojení co možno největšího počtu způsobilých drobných uchazečů parcelním přídělem. Proto také většina převzaté zemědělské půdy zabrané byla rozdělena parcelově a jen menší část ponechána u zbytkových statků. Tyto tvořeny byly ze stávajících budov dvora a nejnutnější výměry půdy jen tam, kde vyžadovaly toho důležité zájmy veřejné, nebo ohledy na zaopatření dosavadních zaměstnanců velkostatkářských, nebo zajištění důležitého průmyslu, využití stávajících budov a pod.

V tabulce č. 15 představuje plocha obou kruhových výsečí dohromady všecku, do konce roku 1925 v republice skutečně převzatou a přidělenou, zabranou půdu zemědělskou. Velká kruhová výseč znázorňuje svou plochou onu část půdy skutečně převzaté, jež použita byla pro drobný příděl; malá kruhová výseč odpovídá výměře, ponechané u všech přidělovaných zbytkových statků v republice. Nápadný rozdíl velikosti obou kruhových výsečí svědčí o tom, že pro drobný příděl použito bylo skoro čtyřikrát více převzaté půdy než pro utvoření zbytkových statků. Diagram tento znázorňuje pouze výsledky normální akce přídělové. Kdybychom ke drobnému přídělu přičetli ještě výsledky výkupů dlouhodobých pachtů, přídělu půdy stavební a rozptýlené a plochy na drobno odprodané velkostatkem, dospěli bychom ku poměru pro drobný příděl značně příznivějšímu.

Mnoho-li z celkového drobného přídělu a z celkové výměry zbytkových statků v celé republice připadá na jednotlivé země, zná-

Tab. 15.

Kolik půdy zeměd. skutečně převzaté a přidělované dosud použito pro drobný příděl a kolik pro zbytkové statky (dle zemí).

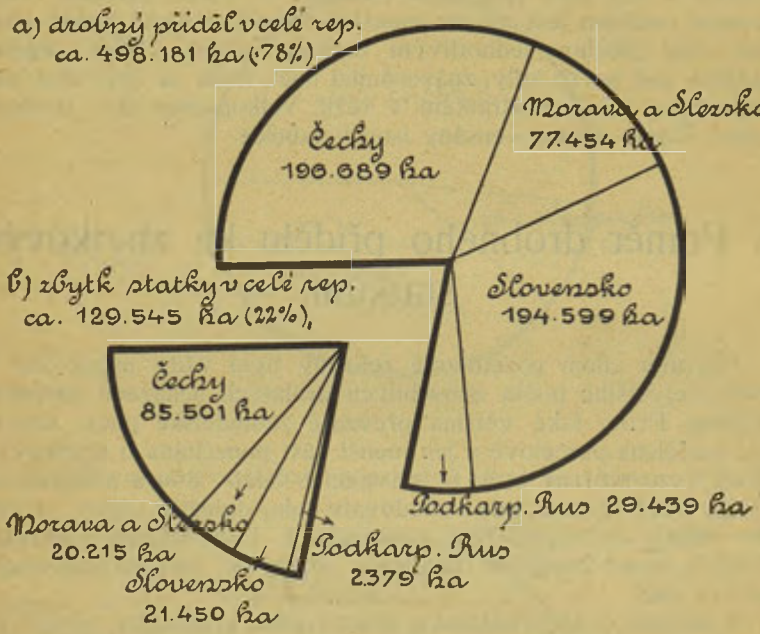

zorňují dílce, s připsanými číselnými daty, na něž obě kruhové výseče jsou slabšími paprsky rozděleny.

VI. Kdo nabyl drobného přídělu?

V tabulce č. 16 znázorňuje velký obdélník celkový počet drobných přídělců v republice do konce roku 1925. Obdélník rozdělen jest na 3 části, z nichž největší, spodní, odpovídá svou plochou počtu ryzích zemědělců, kterým dostalo se drobného přídělu, druhé dvě části počtu přídělců se smíšeným zaměstnáním a počtu bezzemků, kteří získali přídělem půdu. Z ryzích zemědělců neměl před

Tab. 16.

Roztřídění nabyvatelů půdy dle kategorií.

Celkový počet přídělců 355.770; z toho:

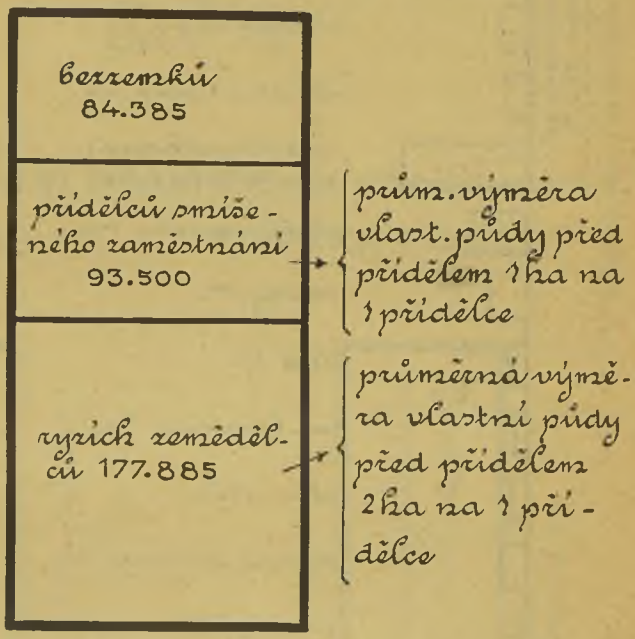

přídělem průměrem žádný více nežli 2 ha vlastní půdy, z přídělců se smíšeným zaměstnáním pak 1 ha.

Z diagramu tohoto jest patrno, že drobného přídělu dostalo se jen bezzemkům a nejdrobnějším, existenčně nezabezpečeným zemědělcům.

VII. Kdo nabyl zbytkových statků?

Diagram č. 17 výškou jednotlivých hranolků znázorňuje účast různých kategorií nabyvatelů na přídělu zbytkových statků. U každého hranolku připsána jest příslušná skupina a udáno, kolik

procent zbytkových statků tato skupina nabyvatelů obdržela přídělem. Zaměstnanci velkostatku, přímo dotčení pozemkovou reformou, obdrželi 38½%, spolu pak s nájemci, poškozenými pozemkovou reformou, úhrnem 61½%. Ostatek připadá na stát, obce, veřejné korporace, ústavy humánní, družstva, legionáře, směny a jinaké kvalifikované uchazeče.

Tab. 12.

Kdo dostal zbytkové statky přídělem:

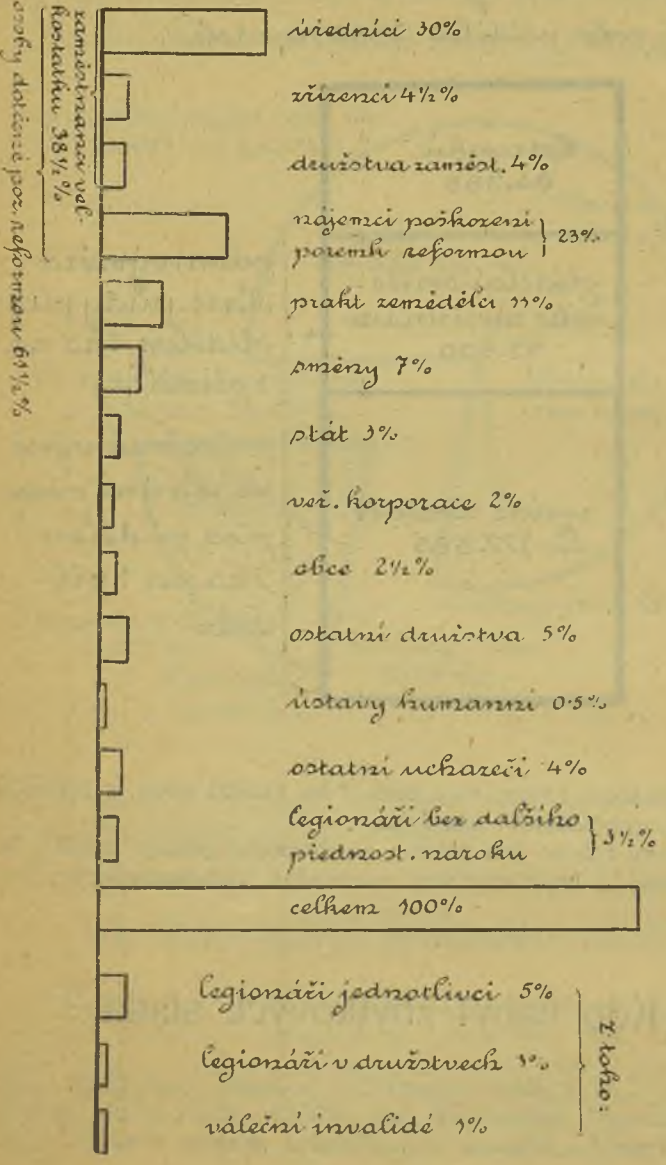

VIII. Pozemková reforma účinně podporuje stavební ruch.

Přídělem půdy nepodporuje S. P. Ú. toliko výrobu zemědělskou, nýbrž řeší i řadu jiných důležitých otázek, z nichž zvláště budiž zdůrazněna podpora stavebního ruchu.

Tab. 18.

K účelům stavebním přiděleno:

a) půdy v:

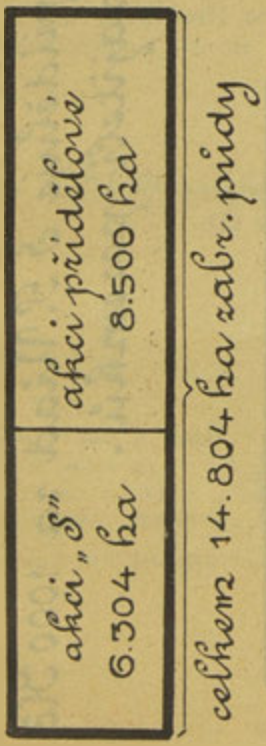

b) kolika osobám:

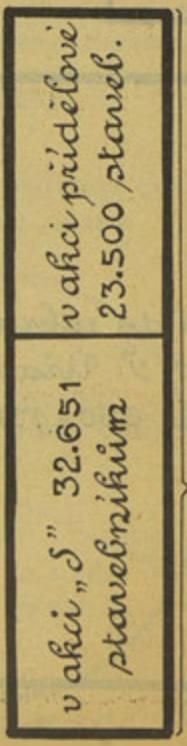

Tab. 19.

Kolik m² stavební půdy přiděluje S. P. Úřad za 1000 Kč v porovnání s jinými majiteli pozemků.

v Praze 8 m² (: 1 m² za 125 Kč :)

ve venk. městě 40 m² (1 m² za 25 Kč :)

na vesnici 200 m²
(: 1 m² za 5 K :)

1000 m² půdy zabrané, přidělované S. P. Úřadem
(: 1 m² za 0·50 – 1·50 Kč :)

Tabulka 18 znázorňuje nám dvěma hranoly, kolika stavebníkům dostalo se doposud přídělu půdy stavební a v jaké výměře. Oba hranoly rozděleny jsou ve dvě části, z nichž jedna odpovídá výsledkům akce »S«, druhá výsledkům normální akce přídělové.

Co zejména umožnilo desetitisícům stavebníků přikročiti ke stavbě, jest nepoměrně nízká cena přidělených pozemků stavebních.

Tabulka 19 znázorňuje, mnoho-li stavební půdy v letech poválečných mohl koupiti stavebník za 1000 Kč v různých místech, jednak od S. P. Úřadu, jednak od ostatních majitelů půdy. Data tohoto diagramu jsou jen zhruba přibližná a založena na hodnotách průměrných. Nejmenší čtvereček odpovídá svou plochou poměrům v Praze. Tam dostal by stavebník za 1000 Kč průměrně asi 8 m² stavebních pozemků. Druhý větší čtverec vztahuje se na průměrné venkovské město, třetí čtverec na poměry vesnické a čtverec největší znázorňuje příděl Státního pozemkového úřadu. Za 1000 Kč přiděluje S. P. Ú. průměrně asi 1000 m² půdy stavební.

IX. Přesun přídělců v jednotlivých velikostních skupinách držby.

Půda, poskytnutá přídělcům, má těmto sloužiti za základ jich hospodářského rozvoje a sociálního vzestupu. Bezzemci stávají

Tab. 20a).

Nabyvatelé půdy před získáním přídělu dle velikost. skupin držby:

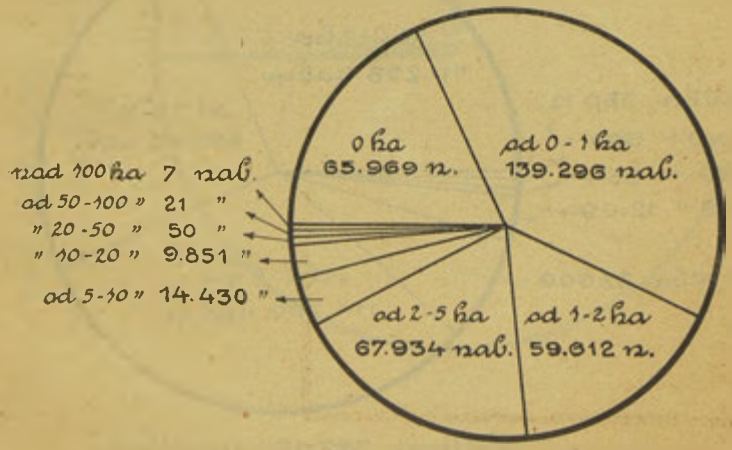

Celkem 357.170 přídělců.

se vlastníky aspoň nejnutnější výměry půdy, domkáři a malorolníci zvětšují své majetky podle možnosti až k mezi plné hospodářské soběstačnosti. Následující dvě tabulky znázorňují přesun přídělců z nižších skupin držby pozemkové do skupin vyšších následkem toho, že dostalo se jim pomocí pozemkové reformy půdy.

Plocha celého kruhu v tabulce 20 a) odpovídá celkovému počtu všech přídělců, kteří od počátku reformy až do konce roku 1925 obdrželi přídělem půdu. Kruh jest rozdělen na devět výsečí, které svou plochou odpovídají počtu přídělců v jednotlivých velikostních skupinách držby před tím, než dostalo se jim přídělu. Asi $^1/_6$ celého kruhu připadá na bezzemky (před přídělem 0 ha), více než $^1/_3$ na nejmenší domkáře do 1 ha výměry atd.

V tabulce 20 b) rozděleni jsou tíž přídělci do jednotlivých velikostních skupin držby poté, když se jim dostalo přídělu. Zde mizí úplně skupina bezzemků a místo ní skoro $^1/_3$ celého kruhu zaujímají drobní vlastníci půdy do 1 ha výměry. Analogicky patrný jest přesun směrem k vyšším velikostním skupinám i u ostatních velikostních kategorií držby. Počet nabyvatelů v každé velikostní kategorii před přídělem i po přídělu lze vyčísti z diagramu.

Tab. 20 b).

Nabyvatelé půdy po získání přídělu dle velikost. skupin držby:

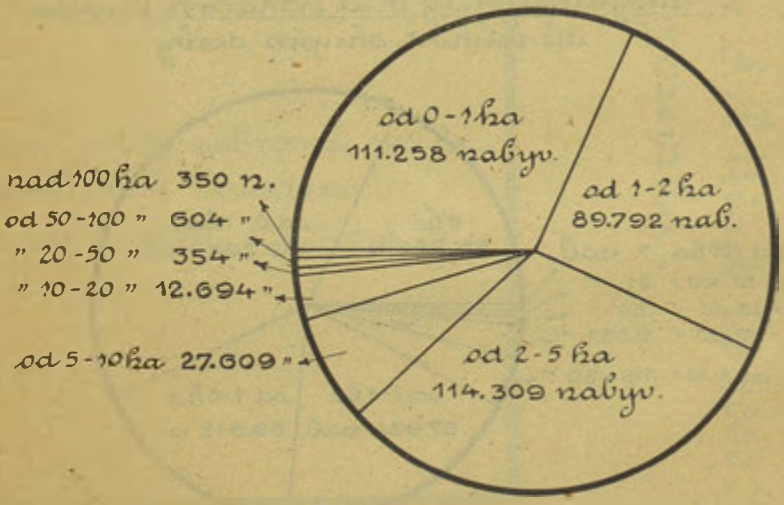

Celkem 357.170 přídělců.

Počet osob dotčených dosud přímo pozemkovou reformou dle jednotlivých skupin

Tab. 21.

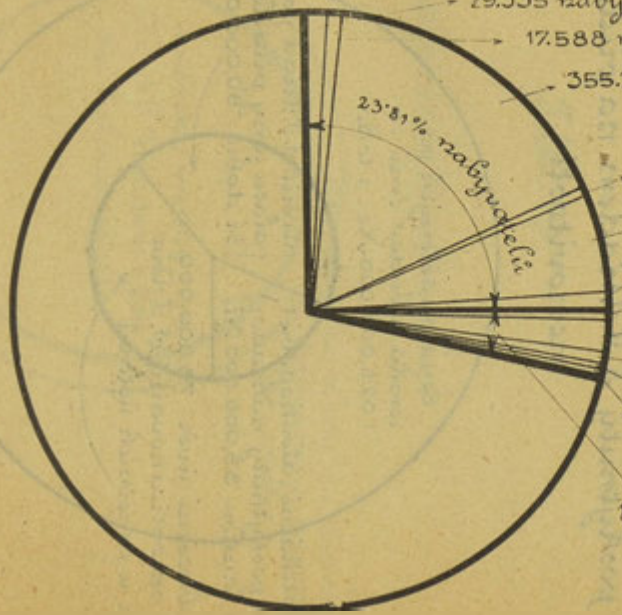

- 29.335 nabyvatelů půdy stav.
- 17.588 nabyv. půdy rozptýl.
- 355.770 nab. drob. přídělů
- 2.400 nab. zbytk. statků (včetně členů družstev)
- 128.557 nab. dlouhodob. pachtů
- 25.000 kupitelů půdy z vol. ruky (§ 7. z. r.)
- 1.400 vlastníků dotčených poz. ref.
- 25.398 zaměstnanců zájišť. mimo příděl půdy
- 6.000 účastníků podniků poz. ref. družstev
- 1.320 zaměst. na pozůst. les. majetku
- 240 pachtýřů zabraných dvorů
- 1·46 % ostatních osob poz. ref. dotčených

Celkový počet osob v zemědělství činných jest 2,345.888.

X. Okruh osob dotčených pozemkovou reformou.

Hospodářský a sociální význam dosavadní pozemkové reformy jeví se také na velikosti okruhu osob, které jsou přímo dotčeny dosavadním prováděním pozemkové reformy, ať již jako nabyvatelé přídělu nebo jako zaměstnanci na zabraných velkostatcích, či pachtýři a pod.

Plocha kruhu diagramu č. 21 odpovídá celkovému počtu osob činných v zemědělství. Z tohoto kruhu vyňat jest segment, jehož plocha činí více než ¼ plochy kruhové. Velikost tohoto segmentu

Tab. 22.

Úvěr dříbnostní, poskytnutý S. P. Úřadem na přidělené nemovitosti.

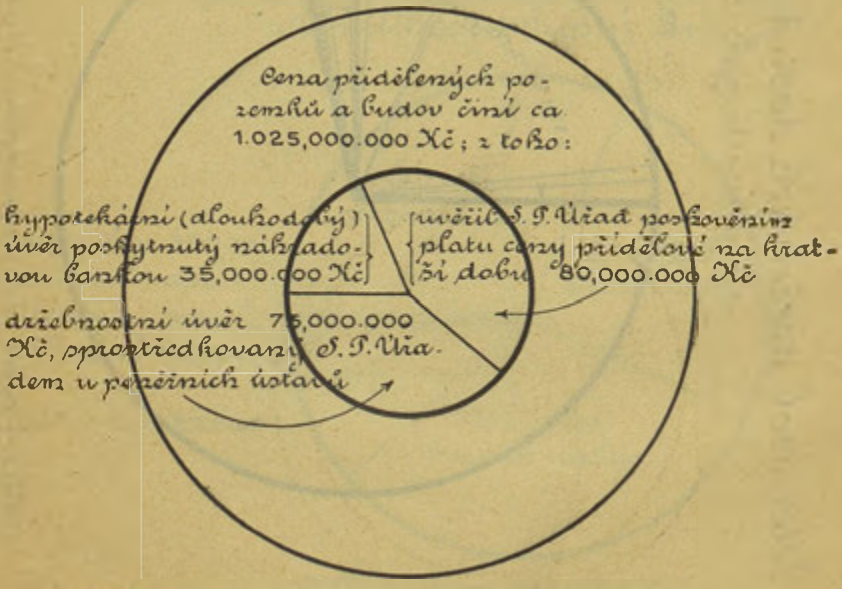

Celkem úvěr dříbnostní 190,000.000 Kč.

odpovídá počtu všech osob dotčených přímo dosavadní pozemkovou reformou. Více než $^{9}/_{10}$ segmentu připadá na nabyvatele přídělu a méně než $^{1}/_{10}$ na ostatní přímé zájemníky akce reformní. Segment zájemníků rozdělen jest na 11 menších dílců, z nichž každý svou plochou odpovídá velikosti té které skupiny přímých interesentů, jejichž druh a početní síla jsou v diagramu vyznačeny.

XI. Úvěrová pomoc pro nabyvatele přídělů.

Plocha většího kruhu v diagramu č. 22 odpovídá přídělové ceně všech pozemků a stávajících (nikoliv nově postavených) budov, které byly S. P. Úřadem přiděleny novým nabyvatelům do konce června 1925. Plocha menšího kruhu znázorňuje výši poskytnutého úvěru držebnostního. Jaká část z uvěřeného obnosu připadá na úvěr dlouhodobý, jaká na krátkodobý a jaký díl uvěřené částky byl S. P. Úřadem sprostředkován u peněžních ústavů, znázorňují plochy kruhových výsečí a vepsaná čísla vnitřní kružnice.

Tab. 23.

Úvěr kolonisačně-stavební.

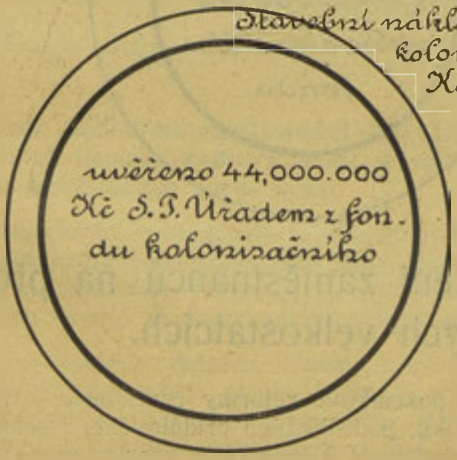

S. P. Ú. provádí na vhodných objektech kolonisaci, zakládáním nových nebo rozšiřováním stávajících osad. Výstavbu obytných hospodářských budov podporuje vydatným úvěrem stavebním. Plocha většího kruhu v diagramu č. 23 odpovídá celkovému stavebnímu nákladu na kolonie, zřízené do 30. června 1925. Částka, uvěřená S. P. Úřadem na tyto stavby, znázorněna jest plochou menšího kruhu vnitřního.

Provozovací úvěr poskytuje S. P. Ú. družstvům přídělců a prostřednictvím těchto i jednotlivým přídělcům. Plocha většího kruhu v diagramu č. 24 odpovídá výši veškerého potřebného provozovacího kapitálu všech přídělců, získavších provozovací úvěr od státu. Plocha menšího kruhu vnitřního znázorňuje sumu provozovacího úvěru z kolonisačního fondu.

Tab. 24.

Úvěr provozovací, poskytnutý přídělcům S. P. Úřadem.

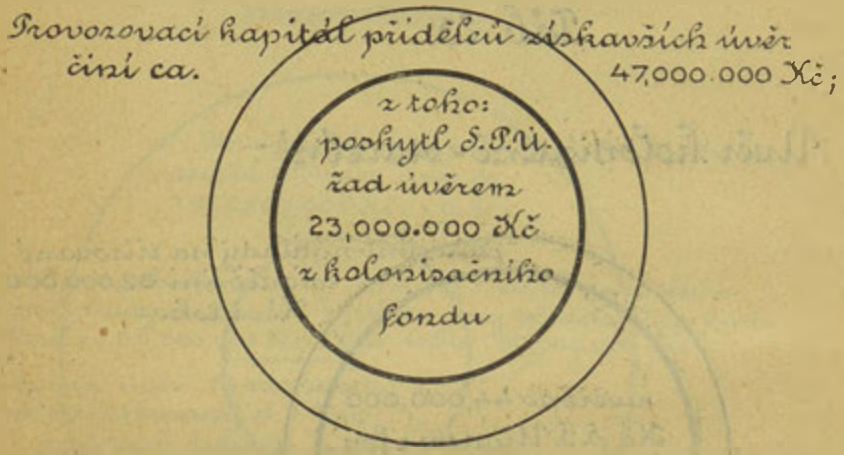

XII. Zabezpečení zaměstnanců na přejímaných velkostatcích.

Důležitou otázku pozemkové reformy tvoří péče o dosavadní zaměstnance velkostatků, podrobených přídělovému řízení. Otázku tuto podařilo se až dosud S. P. Úřadu řešiti vesměs uspokojivě.

Plocha kruhu v diagramu č. 25 znázorňuje počet všech zaměstnanců velkostatkových, dotčených pozemkovou reformou do konce dubna 1925. Jaká část z celkového počtu připadá na jednotlivé skupiny zaměstnanců, ukazují jednotlivé díly, na něž tento kruh jest rozdělen. Kategorie zaměstnanecká i počet dotčených členů vepsán jest do příslušných ploch.

Tab. 25.

Počet zaměstnanců doposud*) zaopatřených při provádění pozemkové reformy:

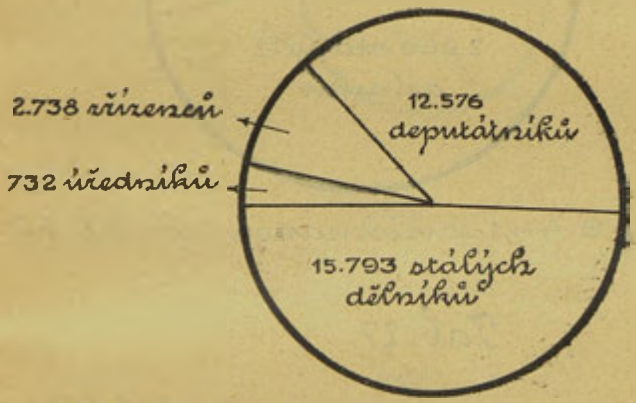

Celkem 31.839 zaměstnanců velkostatků.

*) do konce dubna 1925.

Způsob zaopatření zaměstnanců jest různý, a to buď vhodným přídělem za finanční podpory státu, peněžitým odškodněním, náhradním zaměstnáním anebo pensí.

Plocha kruhu v diagramu č. 26 odpovídá celkovému počtu zaměstnanců, zaopatřených přídělem půdy. Mnoho-li z celkového počtu připadá na jednotlivé kategorie zaměstnanecké, znázorňují plochy kruhových výsečí, ve které tento kruh jest rozdělen.

Jakou výměru obdrželi všichni zaměstnanci, zaopatření přídělem půdy, znázorňuje plocha kruhu v diagramu č. 27. Plochy, připadající z této celkové výměry na jednotlivé zaměstnanecké kategorie, jsou opětně vyjádřeny kruhovými výsečemi.

Tab. 26.

Přídělem půdy zaopatřeno:

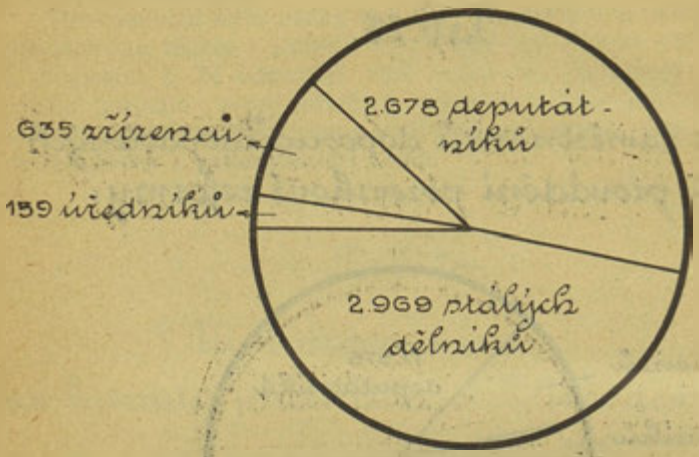

Celkem: 6.441 zaměstnanců velkostatků.

Tab. 27.

Výměra půdy přidělené zaměstnancům

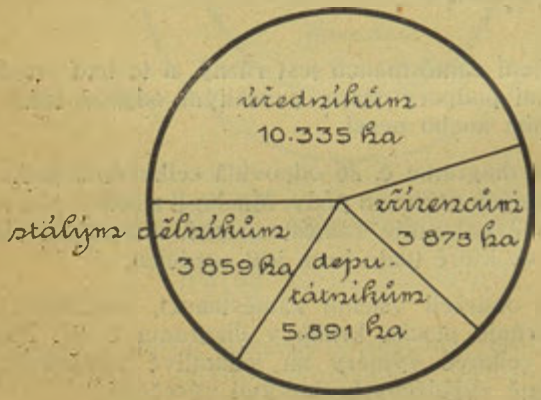

Celkem 23 958 ha

Tab. 28.

Příspěvek státu zaměstnancům k úhradě ceny za přidělené nemovitosti:

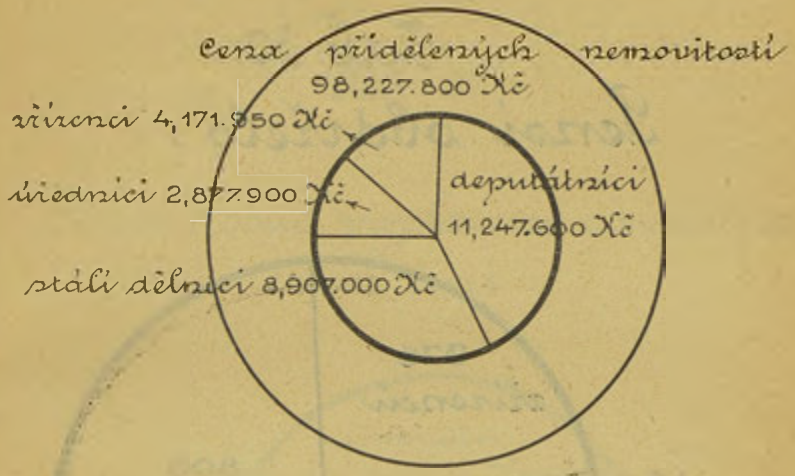

celkem 27,204.450 Kč příspěvek státu zaměstnancům.

Tab. 29.

Náhradním zaměstnáním zaopatřeno:

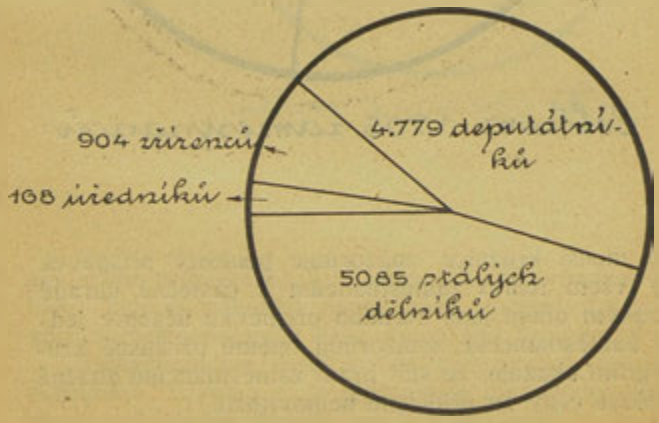

Celkem 10.936 zaměstnanců.

Zaměstnancům, kteří se rozhodnou pro zaopatření přídělem půdy, přispívá stát dosti značnou peněžitou částkou k úhradě ceny přídělové. Plocha větší kružnice v diagramu č. 28 odpovídá ceně všech nemovitostí, které byly přiděleny zaměstnancům. Plocha

Tab. 30.

Penzí obdrželo:

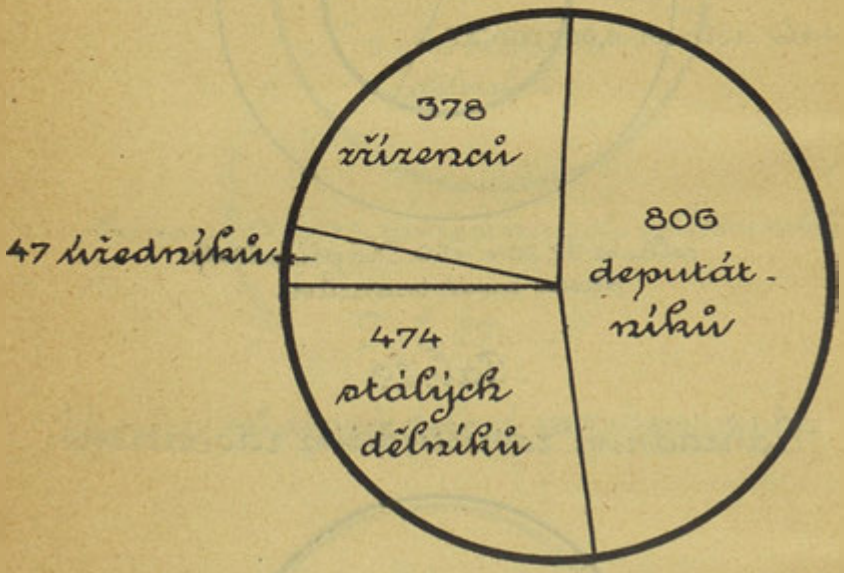

Celkem 1.705 zaměstnanců.

silněji vykreslené menší kružnice znázorňuje peněžitý příspěvek státu, poskytnutý všem těmto zaměstnancům k částečné úhradě ceny přídělové. Jakým dílem jsou státního příspěvku účastny jednotlivé kategorie zaměstnanecké, znázorňují opětně příslušné kruhové výseče. Diagram ukazuje, že stát hradí zaměstnancům značně více než ¼ přídělové ceny za přidělené nemovitosti.

Část zaměstnanců zaopatřuje S. P. Ú. náhradním zaměstnáním, odpovídajícím jejich schopnostem a zaměstnání dosavadnímu. Náhradní zaměstnání nalézají zaměstnanci nejčastěji na zbytkových statcích nebo v průmyslových závodech na majetku zabraném. Plo-

Tab. 31.

Penze dosud vyplacené zaměstnancům činí:

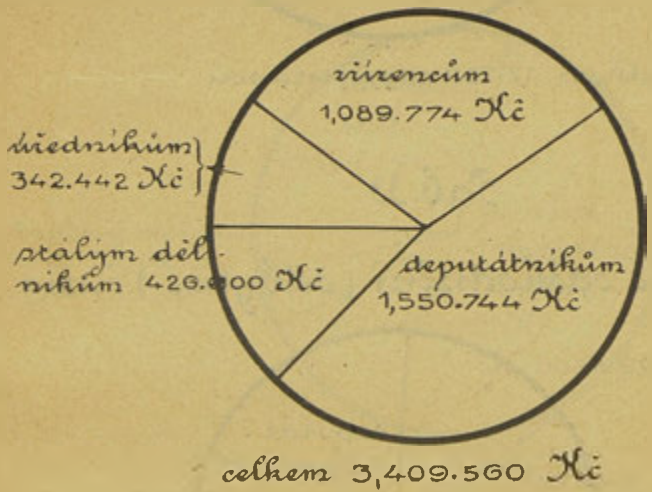

cha kruhu v diagramu č. 29 odpovídá celkovému počtu zaměstnanců, kteří obdrželi náhradní zaměstnání. Početní síla jednotlivých kategorií zaměstnaneckých znázorněna jest kruhovými výsečemi.

Zaměstnancům, kvalifikovaným pro pensi, dostává se zaopatření pensijního. Tabulka č. 30 znázorňuje, analogicky jako tabulky předchozí, počet zaměstnanců zajištěných pensí.

Tab. 32.

Penězitým odškodněním zaopatřeno:

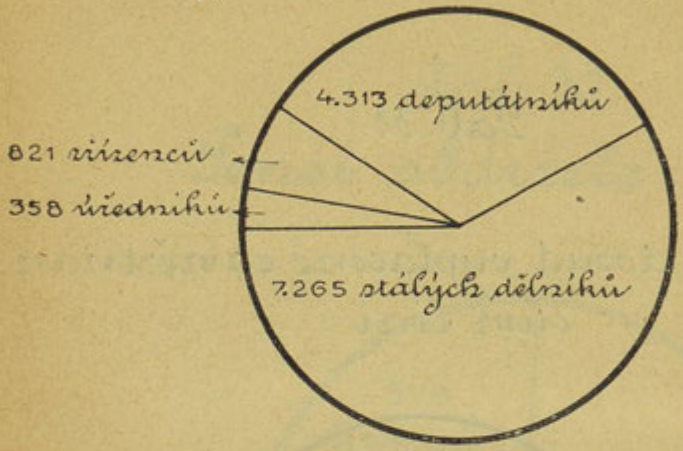

Celkem 12.757 zaměstnanců

Tab. 33.

Penězité odškodnění (odbytné) činí:

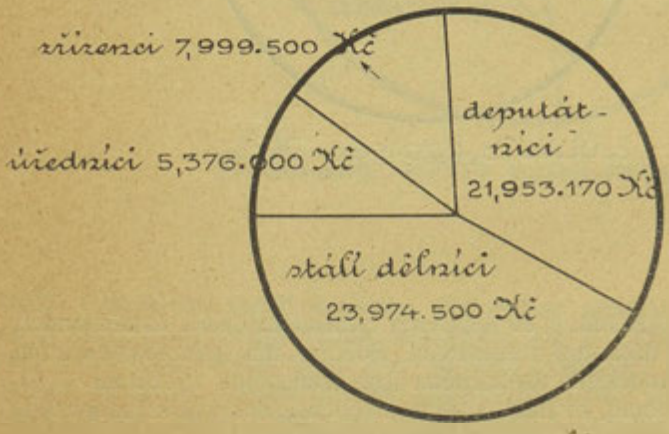

Celkem 59,103.170 Kč.

Výše pensijních požitků, vyplacených do konce dubna 1925, zaměstnancům zaopatřeným pensí, jest znázorněna v diagramu č. 31.

Zaměstnancům, které nebylo možno zaopatřiti některým ze způsobů předcházejících, dostává se peněžitého odškodnění (odbytného). Diagram č. 32 znázorňuje v celku i podle jednotlivých kategorií počet zaměstnanců, zaopatřených peněžitým odškodněním.

Tab. 34.

Dosavadní peněžité zajištění zaměstnanců činí 92,115.180 Kč; z toho:

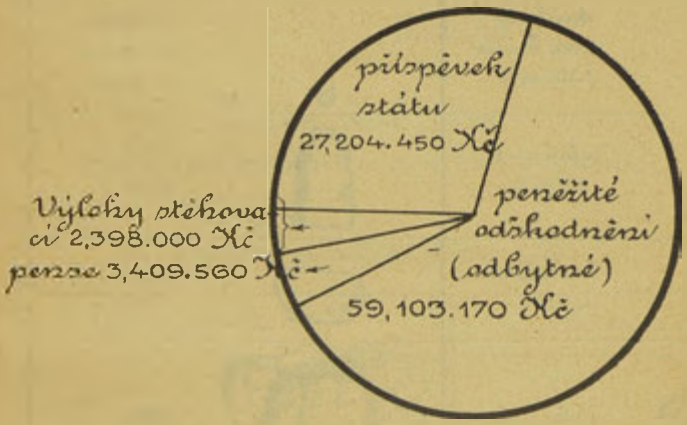

Částka peněžitého odškodnění, pro všecky kategorie dohromady i pro každou zvláště, jest patrna z diagramu č. 33.

Diagram č. 34 znázorňuje celkovou částku, vynaloženou státem za účelem existenčního zabezpečení zaměstnanců, dotčených pozemkovou reformou. Jaká část z celkové částky připadá na jednotlivé způsoby zaopatření (dříve uvedené) znázorňují kruhové výseče v diagramu č. 34.

Tab. 35.

Množství zemědělských výrobků u malopodniku a velkostatku.

Na 1000 ha zemědělské půdy vyrobí:

malopodnik:	velkostatek:
hovězího dobytka 1162 kusů (2.940 q)	hovězího dobytka 612 kusů (2.020 q)
vepřového dobytka 837 kusů (670 q)	vepřového dobytka 80 kusů (50 q)
drůbeže 10.000 kusů (100 q)	drůbeže 500 kusů (10 q)
obilovin 8.850 q	obilovin 8.610 q
brambor 4.200 q	brambor 3.820 q
cukrovky 52.260 q	cukrovky 89.910 q
mléka 3.900 hl	mléka 2.500 hl

XIII. Jaké množství zemědělských výrobků produkuje zemědělský malopodnik a velkopodnik.

Pozemková reforma způsobuje přesuny ve velikostních skupinách podniků zemědělských. Počet malopodniků vzrůstá, velkopodniků klesá. Tento přesun má vliv i na množství zemědělských výrobků jak rostlinných tak živočišných.

Přesným zjišťováním přesunů v zemědělské výrobě následkem pozemkové reformy zabýval se zejména profesor České vysoké školy zemědělské v Praze Dr. Vl. Brdlík a dospěl k závěru, že pozemková reforma nikterak neohrožuje výrobu zemědělskou, ba naopak, že v některých směrech ji zlepšuje. Přesné pozorování přesunů výrobních nutno prováděti pro každou výrobní oblast zvláště. Jiné jsou poměry v oblasti řepařské nežli obilnářské nebo pícninářské a pod.

Tab. 36.

Kolik lidí žije
u malopodniku a u velkostatku.

Na 1000 ha zemědělské půdy žije:

u malopodniků:	u velkostatku:
700 osob	200 osob

Diagram č. 35 znázorňuje zhruba přibližně množství zemědělských výrobků vypěstěných na 1000 ha, jednak v malopodnicích, jednak u velkostatků. Ježto zobrazení výsledků výrobních pro každou hospodářskou oblast bylo by velmi obsáhlé a co do konečného názoru i méně přehledné, zpracován jest diagram č. 35 na základě přibližných dat průměrných pro celou republiku. Výrobní převaha malopodniků nad velkostatkem v celé řadě odvětví výrobních jest z diagramu zjevna na první pohled. Pokles vykazuje malopodnik proti velkostatku ve výrobě cukrovky. Podrobnější údaje číselné vepsány jsou do diagramu.

XIV. Populační význam pozemkové reformy.

Krajiny s rozsáhlými velkostatky vykazují lidnatost nepoměrně menší nežli kraje bez velkostatků. Zatím co desetitisíce schopných pracovníků z krajů přelidněných odcházely každoročně za hranice, bylo latifundium zalidněno velice řídce a mohlo po provedení účelné pozemkové reformy poskytnouti trvalou obživu i obydlí ve vlasti tisícům vystěhovalců.

Podle výsledků šetření profesora Dr. Brdlíka znázorněna jest v tab. č. 36 lidnatost na 1000 ha zemědělské půdy velkostatkové a malozemědělské. Výška obou postav této tabulky vystihuje příkrý rozdíl lidnatosti obou uvedených obvodů.

XV. Schematické příklady rozdělení zabraného dvora.

Dvory velkostatkové rozdělí se v přídělovém řízení někdy celé na drobno a zbylé budovy využitkují se podle vhodnosti místních poměrů, jindy rozdělí se parcelově pouze určitá část pozemků, zatím co z většiny nebo veškerých dosavadních budov dvora a přiměřené výměry půdy utvoří se zbytkový statek. Uvádíme dva schematické příklady rozdělovacího plánu dvora.

Tabulka 37 a) znázorňuje dvůr velkostatku, skládajícího se z hospodářských budov, komplexu scelených pozemků a hospodářského lihovaru, před zahájením řízení přídělového.

Tabulka 37 b) znázorňuje týž objekt po rozdělení. Parcely na obvodu použity byly vesměs pro drobný příděl, větší parcela na rozcestí silnic na směnu za půdu selskou, hospodářský lihovar oddělen a združstevněn a z ostatních budov dvora a centrálního komplexu pozemků vytvořen zbytkový statek. K usnadnění dělitelnosti jednotlivých komplexů a přístupu na nové parcely síť stávajících cest byla vhodně doplněna.

Dvůr velkostatku pod drob. přídělem

Tab. 37a).

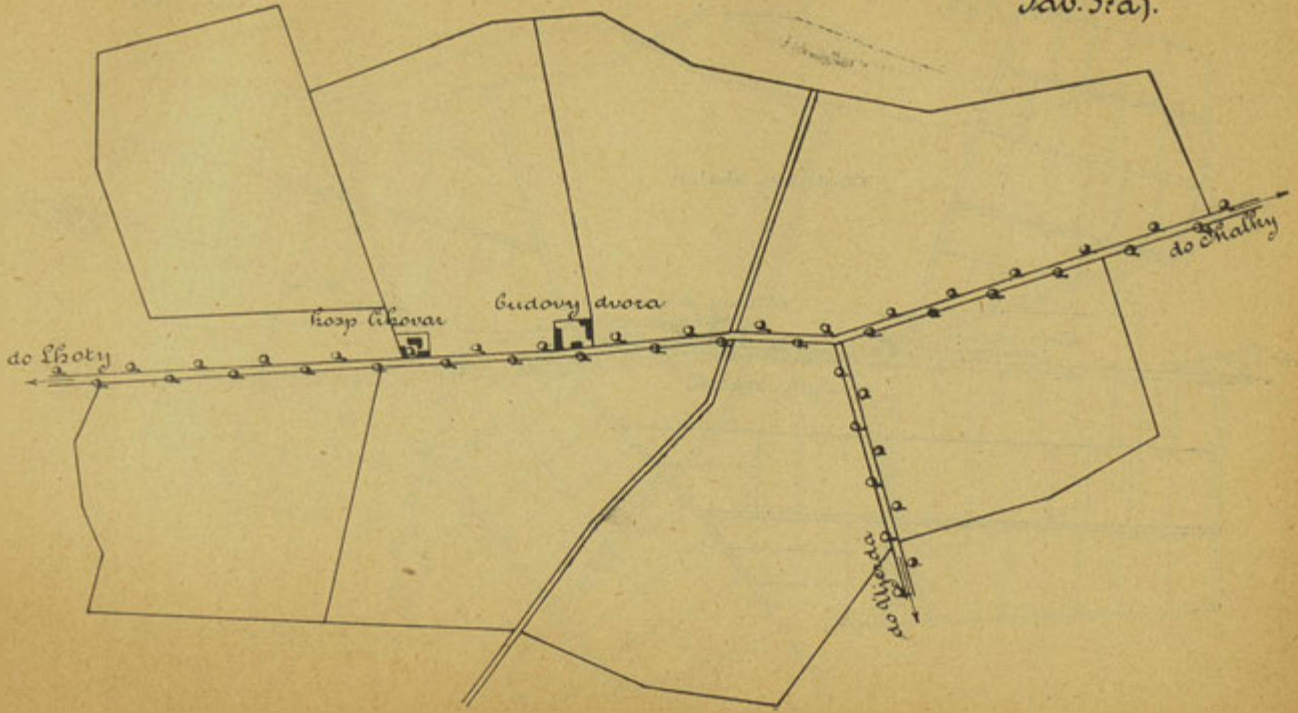

Dvůr velkostatku před kolonizací.

Tab. 38a).

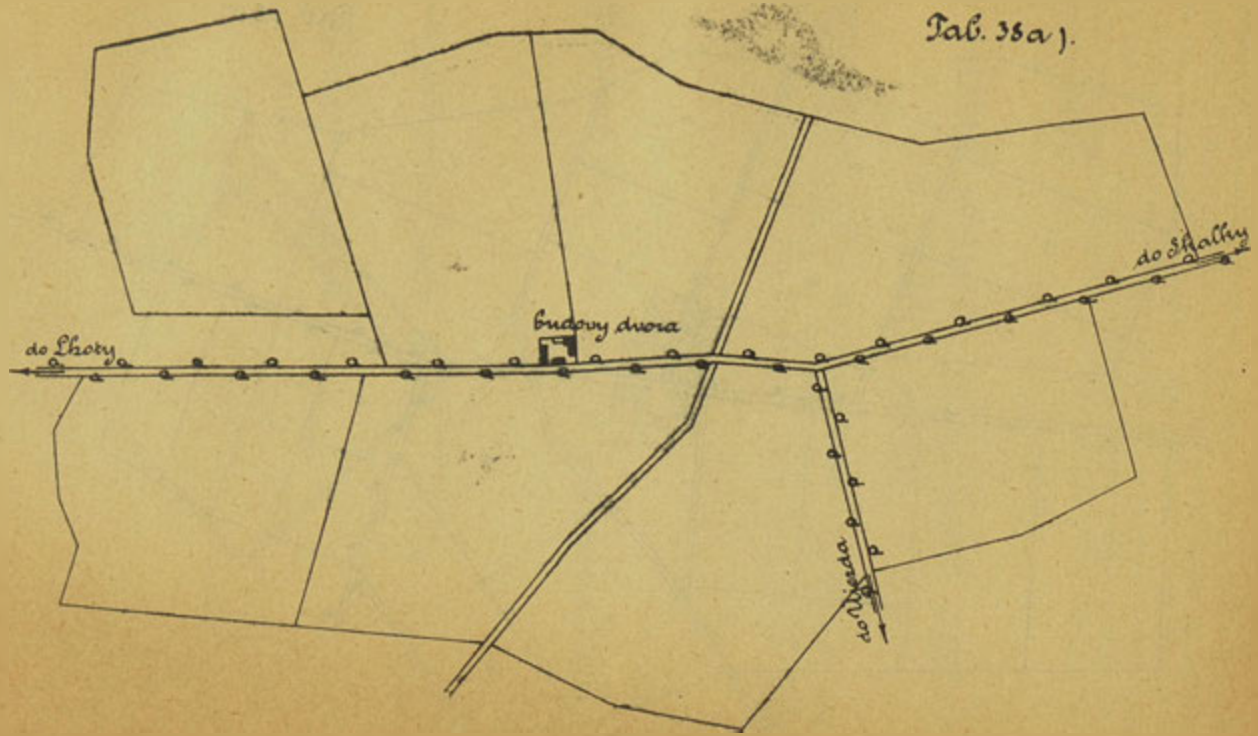

Návrh kolonisace zabraného dvora.

Tab. 38 b).

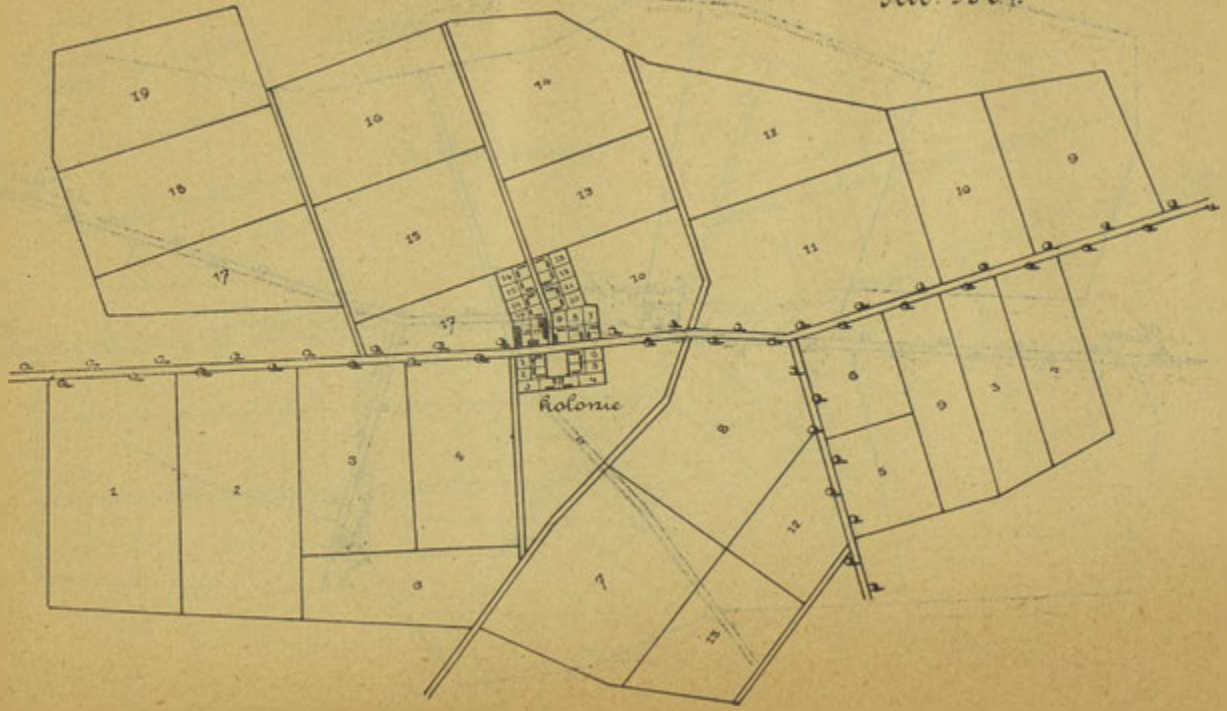

Plánek v tabulce 38 a) znázorňuje schematicky opětně jistý dvůr před řízením přídělovým.

Tabulka 38 b) obsahuje návrh rozdělení téhož dvora k účelům kolonisačním. Z pozemků dvora tvoří se 19 soběstačných usedlostí (nedílů) tak, že pozemky některé usedlosti jsou v jediném kuse, jiných ve dvou kusech. Budovy kolonistů, seskupené kolem dosavadních budov dvora, pořizují se jednak novostavbou, jednak adaptací budov dvorských. Součásti jednotlivých usedlostí označeny jsou souhlasnými čísly.

XVI. Hlavní předmět pozemkové reformy v příštích letech.

V roce 1926 bude zhruba ukončeno přídělové řízení na zabrané půdě zemědělské v Čechách, na Moravě a ve Slezsku a v roce následujícím pravděpodobně i na Slovensku. Vedle dokončování úkonů

Tab. 39.

Reforma poz. na půdě nezemědělské.

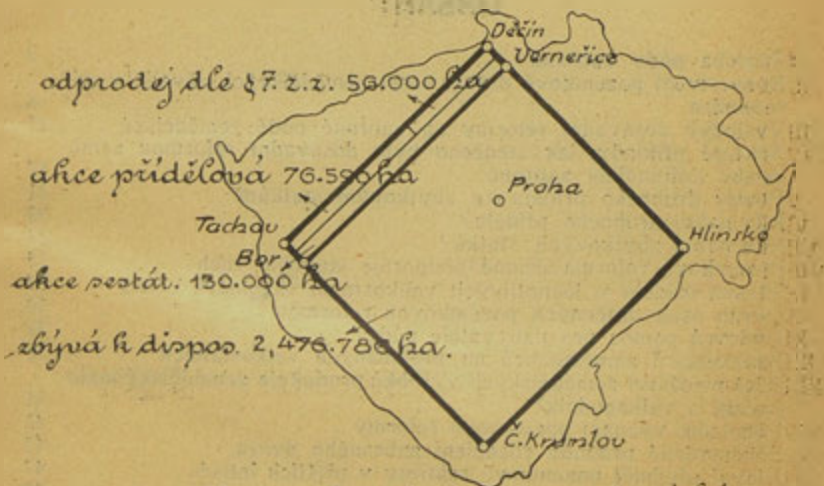

Celkem zabrané půdy nezemědělské
2,733.376 ha.

technických a právnických ohledně půdy zemědělské bude tvořiti hlavní předmět pozemkové reformy na příště zabraná půda nezemědělská.

V diagramu č. 39 zakreslena jest do mapy Čech veškerá nezemědělská půda zabraná jako čtverec, určený městy Děčín, Hlinsko, Český Krumlov, Tachov. Menší část nezemědělské půdy zabrané byla již v letech minulých státem převzata, a to ve výměře dané obdélníkem Tachov, Děčín, Verneřice, Bor, a to především při sestátnění pohraničních hvozdů. Plocha zbývající tvoří předmět reformy v letech příštích. Jednotlivé výměry vepsány jsou do diagramu.

XVII. Závěr.

V této knížce snesený materiál číselný i grafický má býti skrovným důkazem toho, že republika Československá — na rozdíl snad od veškerých států ostatních — za 5 roků trvání pozemkové reformy provedla dílo neobyčejně obsáhlé, národně, státně, hospodářsky i sociálně vysoce důležité. Podané výsledky velikého díla dosavadního — byť ne vždy prostého vad — jsou zárukou, že celá akce reformní provedena bude v době nejbližší až do svého konce, jak vytčena byla na počátku naší národní revoluce.

OBSAH:

I. Rozloha půdy zabrané 3
II. Rozvrstvení pozemkové držby, resp. zemědělských závodů v celé republice 8
III. Výsledky dosavadní reformy na zabrané půdě zemědělské . . 11
IV. Některé příklady, jak ztenčeno bylo dosavadní reformou zemědělské latifundium zabrané 17
V. Poměr drobného přídělu ke zbytkovým statkům 21
VI. Kdo nabyl drobného přídělu? 22
VII. Kdo nabyl zbytkových statků? 23
VIII. Pozemková reforma účinně podporuje stavební ruch 25
IX. Přesun přídělů v jednotlivých velikostních skupinách držby . . 27
X. Okruh osob dotčených pozemkovou reformou 30
XI. Úvěrová pomoc pro nabyvatele půdy 31
XII. Zabezpečení zaměstnanců na přejímaných velkostatcích . . . 32
XIII. Jaké množství zemědělských výrobků produkuje zemědělský malopodnik a velkopodnik? 41
XIV. Populační význam pozemkové reformy 42
XV. Schematické příklady rozdělení zabraného dvora 42
XVI. Hlavní předmět pozemkové reformy v příštích letech 47
XVII. Závěr 48